

Толковець К. В.

ДО ПРОБЛЕМИ ІДЕНТИЧНОСТІ В РОМАНІ «ФЕЛІКС АВСТРІЯ» СОФІЇ АНДРУХОВИЧ

У статті проаналізовано, яким чином перебування західної частини України у складі Австро-Угорської імперії вплинуло на самототожність українців. У центрі нашої уваги опинився роман «Фелікс Австрія» Софії Андрухович, оскільки він, на нашу думку, на прикладі стосунків Адели Ангер та Стефи Чорненько добре демонструє справжнє становище українців у складі Австро-Угорської монархії. Стосунки між жінками ми розглядали генералізовано: як відносини між поляками, австрійцями з одного боку та українцями з другого. Важливим для нас було з'ясувати, яку ідентичність має головна героїня українка Стефанія Чорненько. Ми також зважали, хоча і меншою мірою, за браком текстового матеріалу для дослідження, на самототожності інших персонажів роману. У статті йдеться про імпліцитну полеміку тексту Софії Андрухович зі «станіславівським феноменом», відомим ностальгією за часами Монархії: виявлено, що в романі є передапокаліптичні настрої.

Ключові слова: ідентичність, психологізм, Софія Андрухович, «золотий вік», постколоніалізм.

У 2014 році вийшла друком «Фелікс Австрія» Софії Андрухович, одразу набувши прихильності серед критиків, популярності серед читачів. Назва роману завдячує відомому гаслу Австро-Угорської імперії “Bella gerant alii, tu felix Austria, nube” («Нехай воюють інші, а ти, щаслива Австріє, укладай шлюби»). Попри назву книжки, її зміст означає брак щастя у Монархії та виявляє нерівність між позірно рівноправними етносами, котрі населяли державу, таким чином вступаючи в приховану полеміку зі «станіславівським феноменом».

До дослідження роману доклали зусиль чимало науковців, серед них Т. Гребенюк, Г. Левченко, О. Когут, Г. Косарева, Н. Мельник, О. Лілік тощо. Було проаналізовано міфопоетику простору Станіслава та утопічність хронотопу, наповненість тексту іронією, психологізмом, історизмом, визначено особливості авторської моделі світу та концепти магії й карнавалу як ідентифікаційні маркери метаісторії, звернено увагу на філософську концепцію любові та таємниці як рушій романної дії [5; 8; 7; 10; 6; 9; 3]. Однак, на нашу думку, ще не досліджено проблему самоідентичності як головної героїні Стефи Чорненько, так й інших персонажів.

Для української літератури звернення до «бабці Австрії» стало способом віднайти підвалину для вибудови європейської ідентичності: західна частина нашої країни у складі Монархії у творах деяких письменників представлена як рівна серед

рівних європейська держава («станіславівський феномен»). Хоча книжка Софії Андрухович і апелює до початку ХХ століття, періоду, який нині низка митців уявляє як «золотий вік», «Фелікс Австрія» зароджує в читачів сумнів, чи справді українцям в Австро-Угорщині було аж так втішно.

Юридично наша країна була рівноправною, фактично – пригнобленою. Коли мова йде про Україну в складі Австро-Угорщини наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст., маємо зазначити, що утиски окремих національностей (у т. ч. українців) імперською владою, як і в Центральній та Східній Україні, усе ж таки мали місце: всі ресурси влади були в руках поляків; українське населення жило бідно, тому емігрувало в пошуках роботи; якщо робочі місця й були, то першими на них претендували поляки чи австрійці [2]. Дані, що ми навели вище, – історичні факти, та навіть попри них деяким авторам монарший час припадає до душі настільки, що вони поміщають на цьому хронологічному відрізку власні художні світи. Мають повне право! Однак Софія Андрухович не належить до представників «станіславівського феномену» повною мірою, хоча позірно здається зовсім протилежне. Тобо події роману «Фелікс Австрія» відбуваються у Станіславі, але життя людей просякнуте, ніби бішкоти сиропом, апокаліптичними настроями. За усіма описами кольорових вітражів, кулінарних шедеврів, фальбанок, мережив, стрічочок, будівель тощо ховається відчуття катастрофи. Більше

того, описане в книжці датоване 1900 роком, зовсім скоро мирне небо Європи розчахне війна, а Австро-Угорська імперія перестане існувати. Отож, «благополучний світ стоїть на порозі розпаду монархії – і тому він постійно піддається стихійним випробуванням – повеннями, що нагадують світовий потоп, пожежами, загадковими грабунками святинь. Це все – знаки оновлення й переструктурування світу» [8, с. 129].

Ба більше, до думки про те, що «Фелікс Австрія» вступає саме в імпліцитну полеміку з опіувачами часів Австро-Угорської монархії як «золотого віку», нас підштовхує і той факт, що оповідь ведеться з позиції внутрішньої фокалізації. Жерар Женетт виділяв цей тип нарації з-поміж трьох (нульова, зовнішня, внутрішня) як найбільш суб'єктивний, оскільки реципієнт бачить світ очима лише одного героя. До цього донизується й така важлива риса роману: вся оповідь – це щоденник Стефи Чорненько, а вона є типовим ненадійним наратором. Себто окрім того, що сама фокалізація внутрішня, а отже – їй а ргіогі бракує об'єктивності, так ще й оповідачка у процесі читання викликає все менше й менше довіри до власних слів. Про особливість фігури оповідача в романі Софії Андрухович згадувала Тетяна Гребенюк, переконливо стверджуючи, що Чорненько «є ненадійним наратором через свою упередженість, викликану власною низькою самооцінкою, коханням до Аделі й неправильним розумінням ставлення до неї доктора Ангера. Тож читацькі ілюзії, які виникають внаслідок заангажованості нараторки, впливають на бачення оповіданого читачем» [3, с. 98]. Отож, якщо реципієнт продереться крізь набудовані Стефцею хаші домислів, він, хочемо вірити, розділить нашу думку про те, що описи життя в ошатній оселі Ангерів-Сколиків мають на меті означити більше, ніж те, чим вони видаються на перший погляд, – констатуванням щоденності, наповненої кулінарією, спогадами, сварками, святами, сюрпризами, подорожами та іншими речами, з яких складається людське буття. Отож, у романі Софії Андрухович позірна емаль «золотого віку» насправді тамує за собою вже вируюче передчуття кінцесвіття.

Варто тепер зважити на те, чому ми вважаємо, що в романі наявний феномен «нерівної рівні», де українка Стефа Чорненько насправді – представниця колонізованого етносу. Отож, у центрі роману дві чільні фігури – австрійка Аделя Ангер та українка Стефа Чорненько. Стосунки між жінками неоднозначні: вони зростали разом ніби зведені сестри (спали в одному ліжку!),

однаке Стефа від молочних зубів була в оселі Ангерів за домашню службу: прала-мила-готувала-прибирала, але не отримувала за це плату. І хоча дітьми Стефа та Аделя ходили на спільний горщик та разом їздили на відпочинок, різниця їхнього соціального становища була помітна всім. Шати з давності були індикаторами статусу, незмінною лишилася ця закономірність і у «Фелікс Австрія». Австрійку в Аделі видавав ошатний одяг («тонкі, ... білосніжні сорочки з фальбанками, вишивкою і мереживом, рожеві, фіалкові, ніжно-жовті, мов пелюстки квітів» суkenки), а значно простіші льолі Стефці («бавовняні й ситцеві, пожовклі від часу, зі складками й заломами, що втрамбовувались у тканину, з плямами і розривами») показували, що вона другорядна [1]. Другорядна і не дуже важлива Стефа сама мала давати собі раду. У ранні роки життя їй це не завжди вдавалося: так, дівчинка ходила на шпацер у нічній сорочці, але ніхто на те не зважав, уся увага була прикута до Аделі з її мірадами капризів. Колись у дитинстві Аделя похвалилася дітям, що має власну рабіню – Стефу: «І досі я знаю їх [усі сварки з Аделею] поіменно, і досі можу будь-яку вийняти з пам'яті, здмухнути наліт пилу й описати все з подробицями: як Аделя під час гри з подругами показала на мене пальцем і сказала, що я її рабіня; як Аделя звинуватила мене в крадіжці годинника доктора Ангера; як Аделя образилась на мене, що я замість того, аби заплести їй волосся перед концертом військового оркестру в парку Ельжбети, мусила терміново зайнятись блощицями в наших пухових ковдрах» [1]. Цитата промовисто демонструє роль Стефи як служниці та Аделі як примхливої маленької панни, свідомої своєї привілейованості.

Зважаючи на вищесказане, стосунки між цими двома жінками ми розглядаємо як альянсу на співжиття українців та австрійців, поляків у монарший період. Як Україна не могла вийти зі складу Австро-Угорської імперії, так і Чорненько не хотіла покинути родину Ангерів-Сколиків. Стефа власною волею «забула», запевнила себе, що не розчула, як на смертному одрі лікар Ангер просив її «Аделю лишити», а не «Аделі служити» [1]. Небажання щось змінювати, коли ти підпорядкований, надмірна прихильність до поневоловача – притаманні Стефі риси. Чи це була не вияв стокгольмського синдрому? Адже він позбавляє самостійності жертву, її власна воля влітається у волю підкорювача. Щоправда, Стефанія Чорненько декілька разів намагалася покинути свою господиню-сестру, а подеколи

не намагалася, а просто погрозувала, сама не діймаючи в це віри. Таке подовження Стефою безоплатного служіння в Аделі зумовлене не тільки любов'ю, а й незрозумінням, що робити без господині. І це, зауважимо, ще один вияв колоніальної ментальності, сприйняття Стефанією себе як суб'єкта. Після того, як Чорненько борониться від образ та ляпасів Петра чи Аделі, їй стає соромно за спроби захистити власну гідність, наче саме існування в неї честі – прикра помилка, яку належить тримати в секреті.

Також головна героїня – віддана монархістка, вона вірить у світле майбутнє щасливої Австрії, бо при владі «Найясніший Цісар (дай йому, Боже, ще сто літ прожити) – і здоров'ям міцний, і розумом світлий» [1]. Більше того, у день народження Цісаря Чорненько напекла пляцок (ванількових птись), аби відсвяткувати визначну для нею дату. Цей факт напрочуд важливий для нашого дослідження, бо те, яку подію людина вважає святом, говорить про її самоотожність.

Повернімося до проблеми розмитості ідентичності Стефанії. Що ж до походження Стефи, то вона етнічна українка. Але жодного разу (жодного!) її українство себе не виявляє. Читачі ніколи б і не дізналися, якої крові Чорненько, якби пан Ангер одного разу не згадав давню історію про пожежу через варіння мармуляди, коли загинули батьки Стефи, українці, і лікар взяв їхню маленьку донечку під опіку.

Американський психолог Ерік Еріксон, спеціаліст у галузі ідентичності, писав, що упродовж життя людина неодмінно стикається з вісьмома стадіями криз. На думку дослідника, п'ята стадія, котра охоплює період між 11–20 роками, – найважливіша для віднайдення тожсамості [4]. За Еріксоном, у такому віці підлітки опиняються сам на сам із непростим завданням «сплавити» воєдино у свідомості знання про навколишній світ, власне місце в соціумі, осмислити і, головне, пов'язати їх з минулим та використати як надійну підпору для самоусвідомлення в майбутньому. П'ята криза може повернути на вдаль, і тоді індивідуум плавно перейде в наступну фазу життя, а може все завершитися тим, що психолог назвав «сплутаною ідентичністю», коли молода особа (в цьому випадку Стефа) у ранні 20-ті повна непевності щодо власної суспільної ролі та життєвих горизонтів [4].

У Стефанії дається взнаки притаманне колонізованим почуття власної упослідженості: героїня живе для Аделі. У кожному щоденниковому

записі Чорненько пише спочатку про вбрання, поведінку та настрої австрійки, а лиш потім – про себе. Почуття меншовартості Стефи проявляється, й коли відмовляє собі в особистому житті, бо чи можна розірватися поміж «якимось хлопом» та служінням Аделі? Що ж до самої Аделі, то вона болісної фіксації на Стефі не виявляє: так, жінка взяла шлюб із скульптором Петром, до якого Чорненько дуже Аделю ревнує. Петро Сколик, між іншим, українець. Тут не обійшлося без зверхності Аделі як представниці привілейованого етносу Австро-Угорщини: «Хоча й українець, у ньому більше аристократизму та гідності, ніж у будь-якому чоловікові, якого мені доводилось зустрічати» [1]. Цікаво, чи відчувала би Стефця за собою право конкурувати, будь чоловік пані Сколик австрійцем? Чи тоді пасивно би здалася, і, зважаючи на власне колонізоване світобачення, вирішила би, що з неукраїнцем «тягатися» зась? Любов до Аделі в головної героїні нездорова, як у фанатичної людини до ідола: Стефа не може пробачити Аделі шлюб із Петром, тому повсякчас у неї прохоплюються ворожі фрази на кшталт: Петро «до нас» прийшов (зайда!), «ми його у свою сім'ю прийняли» [1].

Патологічність почуттів Стефанії проступає й у її таємній насолоді від знання про Аделіне безпліддя, яке, як Чорненько спочатку здавалося, могло б змусити Петра піти. Але він не пішов. Натомість перебудував помешкання та, коли провокував Стефу на конфлікти, імпліцитно намагався відвоювати своє місце в домі й побіля Аделі.

Колонізовані мають мрії про звільнення від впокорювачів [11, с. 44]. У Чорненько траплялися напади неконтрольованої люті на «свою господиню». Що й закономірно, адже, ставши в'язнем від народження у сім'ї доктора (бо не вважалась за рівню), Стефа, ніяк не маючи змоги пояснити собі «а чому ж так?», намагаючись виправдати свого опікуна, стала поводитись як другорядна людина, котра існує, щоб чесати Аделіне шовкове волосся та штопати її тонесенькі панчохи зі срібною стрічкою збоку. Дівчинка стала тим, ким її хотіли бачити, вибору не існувало. Проте неможливо вирвати з себе здоровий егоїзм: психічний дисбаланс, нав'язане почуття власної дефективності, та, як результат, невроз інколи давали про себе знати злістю. Градація емоційних вибухів пролягала від викидання у вікно щойно запечених ливів до пориву вбити Аделю. Одного разу, після чергової сварки, Стефанія «вилетіла сходами нагору і стала

навпроти неї [Аделі]. Яку палючу ненависть відчувала я до цієї жінки, яку відразу: це примхливе зверхнє обличчя, це дурнувате біле волосся, ця пешена шкіра; що за глупа безголова коза, що за набита дрантям манірна вертихвістка! ...Усе тільки мною витирати болото й урину, усе тільки принижувати та їздити верхи. З якою легкістю, без жодного вагання тієї миті я могла штовхнути її додолу сходами. ...Вона б незчулася, як уже летіла б униз, хрускаючи і ламаючись, б'ючись делікатною своєю порцеляною чашкою об сходи, витираючи шовковим волоссям розливу сечу власної служниці. Уже від самої думки мене наповнила солодка насолода, і я впивалася нею, не спускаючи знавіснілого погляду зі своєї господині» [1].

Назагал же, роль несвідомого (і того, у якій формі воно себе виявляє) в романі «Фелікс Австрія» дуже значна, воно повсякчас приховано впливає на дії персонажів. Головна героїня, наприклад, неабияка кухарка, її стараннями на столі можуть стояти кнедли зі сливами, кармонадлі, маківники, накипляки, паштетики з грибів у налисниках, печені пструги, галярети, різанці з шинкою, вепрові товченики та багато інших страв. Тільки фокусник Ернест Торн наблизився до розгадування таємниці (хоч фокусникам належить ті таємниці створювати), сказавши, що, частуючи інших їжею, Стефа таким чином висловлює свою любов. Ми підемо ще далі й скажемо, що це сублімація, адже приготування таких вишуканих страв – це теж творчість. Сублімація, як відомо, – один із захисних механізмів людської психіки, яка нічого так не вміє, як себе боронити, вибудовуючи цілі фортеці з ілюзій, у котрі приємно тікати від дійсності, що розпанахує душу [12]. Стефа тільки примарами реальності й жила: запевнила себе, що доктор Ангер на смертному одрі заповів їй «Аделі служити» і завжди вірила, що отець Йосиф дуже в неї закоханий, що було лиш грою дівочої уяви, бажанням бачити те, чого немає. Такі примари, з погляду психоаналізу, є напрочуд важливі, бо їх «Фройд інтерпретував як бажані й психологічно зручні для суб'єкта, який їх припускає. Героїням зручно залишатися інфантильними “рожевими лялями” у їхній перверсивній владарсько-рабській грі задля збереження наявного стану» [7, с. 147].

Просякнутість роману психологізмом зауважує Галина Левченко, стверджуючи, що персонажі шукають «світоглядну гнучкість і внутрішню свободу» [7, с. 146]. У романі такі затребувані якості характеру мають образне втілення: мова

йде про дитину, «кльоцка», як його називає Стефця, «який має гіпертрофовано гнучке тіло й для якого не існує жодних перепон та замкнених приміщень, у які він не міг би проникнути. Складається враження, що саме цієї гнучкості – насамперед внутрішньої – гостро не вистачає іншим героям роману» [7, с. 146]. «Кльоцок» має ймення Фелікс, себто щасливий, оскільки цього не вистачає усім, хто живе в оселі Сколиків [7, с. 146]. Узагалі, «дефіцит» щастя в художньому світі роману Софії Андрухович переживають і підпорядковані, і підкорювачі. Це говорить про те, що і сила не приносить втіху, і надмірна фанатична любов, як у Стефи до Аделі, «дарує» не блаженство, а невроз; така нестача щастя в мешканців Австро-Угорщини є одним із маркерів уже проговореної нами передапокаліптичної настроєвості тексту.

Несвідоме Стефине бажання стати матір'ю погамоване пристрасною відданістю Аделі, адже життя окремим домом сприймається героїнею як зрада господині. При цьому кожен діалог із протилежною статтю потрясає, вибиває дівчину зі скромного плину життя, після чого вона багаторазово повторює фрази з розмови; часом несвідоме не відпускало її навіть під час сну, люб'язно крутячи «фільми» зі знайомими чоловіками [1]. Чорненко лише кепкує з себе: «Родинки їй, бач, захотілося» [1], ніби в бажанні жити своїм домом, окремо від Сколиків, разом зі своїм чоловіком – це щось сороміцьке і начеб саме їй, Стефі Чорненко, заборонене. Більше того, героїня сама з себе кепкує, принижуючи себе ж описами на кшталт: «ця брудна служниця, якій раптом захотілось виборсатись і знайти... хлопа» [1]. Як вірить Чорненко, саме такий відгук знайде в інших її бажання укласти з кимось шлюб. Зважаємо на це, як на черговий маркер і низької самооцінки жінки, і пригнобленість її самої тотожності.

А назагал, Стефа дбала про інших не через велике, непоборне бажання це робити, а тому, що їй у дитинстві сказали, що так треба. От і вона, сумлінна людина, не збивається з вказаного нею Ангером шляху (слова Ангера героїня сприймає і як накази господаря, якому вона служить, і водночас як заповіді людини, що є для неї батьківською фігурою). Дівчина декілька разів намагається покинути Аделю, а інколи не пробує це зробити й лише погрожує, як всі психологічно зламані люди у стані заручників. Таке подовження Стефою свого безоплатного служіння в Аделі зумовлене не тільки любов'ю, а й нерозумінням, що їй робити без господаря. І це, зауважимо,

ще один вияв колоніальної ментальності. Проведемо паралель: коли в Російській імперії скасували кріпацтво, уже вільні селяни інколи впадали в розпач, не знаючи, що їм робити без Царя-Батьошки, кому служити? От і Стефа бачила себе винятково атрибутом, другорядним доповненням красуні австрійки.

Єврей Велвел – єдиний, хто любить Стефанію Чорненько по-справжньому й тільки від нього дівчина чує правду: «Кажуть, що пані добровільно віддала своє життя якійсь іншій пані і робить для неї все, хоч та жінка не є хворою чи немічною. Що пані живе, як пес при господарі... Служниця мусить отримувати гроші за свою роботу. А пані, кажуть, не отримує. Не ставить себе ні в гріш!» [1]. Стефанія на це оборонялась типовим для підпорядкованої людини способом: не в силах прийняти жорстку істину, вона тікала до свого ілюзорного замку, заперечуючи почуте. Болісна реакція на заувагу Велвела радше свідчить про доцільність його слів, аніж про їхню абсурдність і недотичність до Стефанієвого життя в оселі спершу Ангерів та, погодом, Сколиків.

Історія має рамцю, бо закінчується, чим і почалася: пожежею, якою дівчата спочатку були зведені разом, а потім – розлучені, адже сила стихій плюралістична. Цікаво, але про остаточний розрив між Аделею та Стефою дізнаємося зовсім не тоді, як перегорнули останню сторінку, а ще раніше, коли до дому Сколиків прийшов Ернест Торн, фокусник, шевальє, власник цирку. Завітавши та прагнучи забрати собі назад Фелікса (купити за гроші!), який для нього обкрадав церкви, монастирі, храми та синагоги, чоловік для мешканців дому на Липовій вулиці стає провісником долі. І не випадково, адже він – трікстер, ілюзіоніст, що показує майстерно натреновані номери, у природі яких не криється нічого магічного, але це – позірність, забавки на залитій світлом софітів сцені: у реальному житті шевальє дійсно володіє надприродною силою – бачить майбутнє. Фокусник, у час своїх годин, з паперу складає будиночок, у якому перебуває, та радить жінкам тамувати в майбутньому вогонь своїх пристрастей, опісля чого підпалює оригамі. А тоді – «“То для пані”, – він простягає мені [Чорненько] на долоні паперовий корабель “S. S. Flintchire”» [1]. І, справді, натяк виявився передвіщенням, адже згодом, під час сварки з Аделею, Стефа розбиває газову

лампу, полум'я з якої лиже підлогу та пожирає стіни. Непритомніючи від диму, Стефа встигає усвідомити, що прийме пропозицію красеня Велвела та попливе з ним на кораблі до Америки, країни без монархів та їхніх підданих.

Таке закінчення роману передчувалося ще від першої сторінки і, на думку однієї з дослідниць тексту, дім Ангерів-Сколиків «має бути знищений, символізуючи перемогу світопорядку над хаосом. Передвісники смерті й розпаду вже переповнюють його: попри вишукані архітектурні рішення, скляний дах у будинку протікає, перила внутрішніх східців нагадують цвинтарну огорожу своїми кованими маками та дубовим листям» [7, с. 148]. Як і стосунки Аделі – Стефи ми розглядали узагальнено, як стосунки між народами, представницями котрих є жінки, так і дім у художньому творі (й «Фелікс Австрія» не є винятком) можна вважати за дублет світобудови. Таким чином, перетворення на попіл Стефиної в'язниці, яку вона добровільно не полишала багато років, означає й скоріше падіння «щасливої Австрії», у котрій лишень позірно все чудово, ніби в краї, що його землі сочаться медом і молоком.

Отже, справжнє становище українців у щасливій Австрії проглядається у стосунках Аделі Ангер та Стефанії Чорненько, де Стефа – підпорядкована, упосліджена, з колоніальною ментальністю, з культурним плазуванням перед австрійкою як представницею колонізаторської держави, з афективними нападами та почуттям власної дефективності, «покірна і тиха служниця» [1], котра не отримує за працю грошей. Тим не менш, Стефанія живе з внутрішнім конфліктом, когнітивним дисонансом, розуміючи, що реальний стан справ неправильний, що має бути інакше, бо вони ж із Аделею сестри, хоч і від різних батьків! Фройд казав, що витіснене завжди повертається [12, с. 107], і тому, часом, Стефанія лютиться, кричить, викидає запеченого лина із вікна, перетворює на друзки нічний горщик, розбиває газову лампу, а зрештою – вирішує відплисти в далеку заокеанську країну з красенем Велвелем, майбутній шлюб із яким, як у фольклорній казці, після довгої ініціації стане Стефі-Попелюшці за винагороду. Також мандри подарують Стефі не лише звільнення, а й можливість змінити ідентичність, бо, як відомо, вона не є заскоруюлою.

Список літератури

1. Андрухович С. Фелікс Австрія. Львів : Видавництво Старого Лева, 2014. 280 с. URL: <https://unotices.com/book.php?id=144773&page=1>.
2. Верига В. Українські землі під Австрією. *Нариси з історії України (кінець XVIII – початок XIX ст.)*. Львів : Світ, 1996. С. 140–207.
3. Гребенюк Т. Тасмнися як рушій романної дії: «Фелікс Австрія» Софії Андрухович. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Філологія*. 2016. Вип. 2. С. 97–101. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuufilo1_2016_2_18.
4. Ериксон Е. Ідентичність: юність та криза. Москва : Флінта, 2006. 342 с.
5. Когут О. Міфологічний хронотоп роману Софії Андрухович «Фелікс Австрія». *Studia methodologica*. Тернопіль : Редакторсько-видавничий відділ ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2015. Вип. 40. С. 128–134.
6. Косарева Г. С. Концепти магії та карнавалу як ідентифікаційні маркери метаісторії у романі «Фелікс Австрія» Софії Андрухович. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського : збірник наукових праць. Серія «Філологічні науки» / за ред. В. Д. Будака, М. І. Майстренко*. Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2017. № 2 (20). С. 110–114.
7. Левченко Г. Мармулядовий апокаліпсис, або Терапія постмодерну у романі Софії Андрухович «Фелікс Австрія». *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Літературознавство*. 2016. № 1. С. 145–152. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvvnufil_2016_1_31.
8. Левченко Г. Утопічний хронотоп «щасливої Австрії» в сучасному українському романі (на матеріалі творів Ю. Винничука, С. Андрухович, Н. Гурницької). *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія : Філологічні науки*. 2016. Вип. 9. С. 126–135. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nzbdpufn_2016_9_19.
9. Лілік О. Філософська концепція любові в романі Софії Андрухович «Фелікс Австрія»: матеріали до вивчення у ВНЗ. *Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент : зб. наук. пр. МІХМД ім. С. Далі, ІІТО НАПН України / редкол. : В. Ф. Орлов (голова)*. Київ : Вид-во ТОВ «ТОНАР», 2015. Вип. 10. (Серія: Педагогічні науки; Вип. 10). С. 72–90.
10. Мельник Н. Г. Приготування страви як засіб вираження амбівалентності жіночої душі (за романом Софії Андрухович «Фелікс Австрія»). *Комунікативний дискурс у полікультурному просторі : матеріали міжнародної міждисциплінарної науково-практичної конференції (Миколаїв, 6–7 жовтня 2017 р.)*. Миколаїв, 2017. С. 57–58.
11. Саїд Е. *Культура й імперіалізм*. Київ : Критика, 2007. 608 с.
12. Фройд З. Вступ до психоаналізу : лекції зі вступу до психоаналізу з новими висновками / пер. з нім. Петро Тарашук. Київ : Основи, 1998. 709 с.

K. Tolkovets

TOWARDS THE PROBLEM OF IDENTITY IN SOFIA ANDRUKHOVYCH'S NOVEL "FELIX AUSTRIA"

This article investigates what influence the inclusion of the western part of Ukraine in the Austro-Hungarian Empire had on Ukrainians' identities. De jure our country was equal, but de facto oppressed. We focus our attention on Sofia Andrukhovych's novel "Felix Austria" as this text in particular eloquently depicts, on the example of the relationship between Adelia Anger and Stefa Chornenko, conditions for Ukrainians in the Austro-Hungarian Monarchy. Relations between the two women are considered in a generalized way, as Poles and Austrians on one side, and Ukrainians on the other. Our main intention was to investigate what identity the main heroine, Stefa Chornenko, has. Stefa herself is an unreliable narrator, denying to accept her oppressed position in the Anger-Skolyk family. The narrative of the novel is Stefa's diary, which made the text bear the inner focalisation, one that Gerard Genette characterizes as highly biased and subjective. Born into an ethnic Ukrainian family, Stefa does not act Ukrainian, accepting Austrian axiology as her own. We also pay attention to a lesser degree due to the lack of textual material, to identities of other characters in the novel. The article deals with the implicit polemic of Sophia Andrukhovych's text with the "Stanislaviv phenomenon", which is notable for its nostalgia for the time of Monarchy. Artists of the "Stanislaviv phenomenon" group tend to describe the period when Western Ukraine was part of the Austro-Hungarian Empire as "a Golden Age". In "Felix Austria", this tendency is only superficial; the novel in fact assumes an intense pre-apocalyptic posture. Especially important for modern Ukrainian literature, the phenomenon of identity needs further research, which makes this analysis timely.

Key words: identity, psychologism, Sofia Andrukhovych, "the Golden Age", post-colonialism.

Матеріал надійшов 03.07.2018